

โครงสร้างทางการ เมืองสมัยสุโขทัย

นางสาววิไลลักษณ์ เมฆารัตน์

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการ ศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2524

The Sukhothai Political Structure

Miss Vilailak Mekarat

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

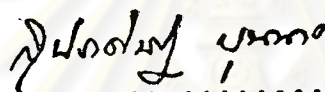
Graduate School

Chulalongkorn University

1981

หัวข้อวิทยานิพนธ์ โครงสร้างทางการเมืองสมัยสุโขทัย
โดย นางสาววิไลลักษณ์ เมฆารัตน์
ภาควิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร

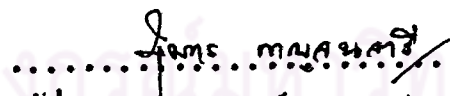
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

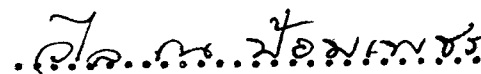

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุประกิษฐ์ บุนนาค)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

 ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ชิตีมา พิทักษ์ไพรวรรณ)

 กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฌ นคร)

 กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร กาญจนจारी)

 กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฌ ป้อมเพชร)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ โครงสร้างทางการเมืองสมัยสุโขทัย
ชื่อนิสิต นางสาววิไลลักษณ์ เมฆารัตน์
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์บัวไล ณ ป้อมเพ็ชร
แผนกวิชา ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2523

บทคัดย่อ

รัฐสุโขทัยเป็นรัฐไทยที่สามารถแผ่อำนาจทางการเมืองออกไปได้กว้างขวาง
ในต้นพุทธศตวรรษที่ 19 คือในช่วงรัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ถึงพ่อขุนรามคำแหง
ชื่อนาสังเกตคือ อำนาจทางการเมืองนี้มีอยู่ในระยะเวลาอันสั้น เมื่อมาถึงต้นพุทธศตวรรษ
ที่ 20 สุโขทัยก็ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา

จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าสุโขทัยมีความสัมพันธ์กับอาณาจักร กัมพูชา ในรูปของ
"รัฐในความอุปถัมภ์" ความสัมพันธ์นี้มีผลให้สุโขทัยสามารถแผ่ขยายอำนาจทางการเมือง
เห็นรัฐไทยอื่น ๆ ได้เป็นผลสำเร็จทันทีที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ล้นพระชนม์ซึ่งหมายถึง
การสูญเสียอำนาจของอาณาจักร กัมพูชา เหนือบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลงโดยสิ้นเชิงด้วย
ปัจจัยในการส่งเสริมอำนาจทางการเมืองของสุโขทัย ที่สำคัญประการหนึ่งจึงเกี่ยวกับ
สถานการณ์ทางการเมืองซึ่งเอื้ออำนวยให้อย่างมาก ปัจจัยอีกประการหนึ่งคือ บุคคลิกภาพ
และความสามารถทางการเมืองของผู้มีอยู่ก่อนแล้วในช่วงเวลาเดียวกันคือ พ่อขุนศรีอิน-
ทราทิตย์ และพ่อขุนรามคำแหง ปัจจัยนี้เป็นลักษณะโดยทั่วไปของรัฐในระยะแรก ๆ
ซึ่งยังมีได้จัดระเบียบการควบคุมอำนาจให้อยู่ในรูประบบแน่นอน ยังคงอาศัยอัจฉริยภาพ
ของผู้นำเป็นข้อต่อรองให้เกิดการยอมรับทางการเมือง อำนาจทางการเมืองของสุโขทัย
จะคงอยู่ได้นานเพียงใดขึ้นอยู่กับสองปัจจัยนี้

อย่างไรก็ตามกลับพบว่า อำนาจทางการเมืองภายในรัฐสุโขทัยเองดำเนินไป
 อย่างที่เรียกได้ว่ามีความมั่นคงแม้ว่าจะไม่มีการวางรูปแบบการปกครองที่แน่นอน และ
 เมืองต่าง ๆ มีโอกาสแยกเป็นอิสระจากเมืองหลวงได้ในบางครั้ง แต่ไม่อาจทำลาย
 อำนาจทางการเมืองของเมืองหลวงจนยกกำลังมายึดไปได้ สภาพการเมืองเช่นนี้สะท้อน
 ให้เห็นจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถาบันกษัตริย์ซึ่งสามารถจักระเบียบการสืบทอดอำนาจให้
 อยู่ในสายราชวงศ์เดียว ปัญหาทางการเมืองในช่วงก่อนที่พระมหาธรรมราชาลิไทขึ้น
 ครองราชย์นั้นนับเป็นเรื่องเล็กน้อยมากเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับราชวงศ์อื่น ๆ ใน
 ช่วงเวลาเดียวกัน

ปัจจัยที่ส่งเสริมความมั่นคงทางการเมือง อีกประการหนึ่งคือ พุทธศาสนา
 ซึ่งอยู่ในฐานะอุดมการณ์แห่งรัฐ (State Ideology) และเป็นตัวเชื่อมประสานความ
 คิดทางการเมืองระหว่างกษัตริย์และประชาชนเข้าด้วยกัน

โครงสร้างทางการเมืองอันอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวนี้ประสบความสำเร็จ
 ในการสร้างความมั่นคงทางการเมืองภายในแก่ราชวงศ์พระร่วง แต่ไม่อาจเสริมสร้าง
 อำนาจให้เพิ่มพูนเหนือรัฐอื่น ๆ ได้ยู่ตลอดเวลา เมื่อรัฐอยุธยาเริ่มแข่งขันอำนาจ
 สุโขทัยจึงต้องสูญเสียเอกราชในที่สุด

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title The Sukhothai Political Structure

Name Miss Vilailak Mekarat

Thesis Advisor Associate Professor Dr. Valai na Pombejr

Department History

Academic Year 1980

ABSTRACT

At the beginning of the thirteenth century, during the reigns of King Sri Indraditya and King Ram Khamhaeng, the kingdom of Sukhothai reached the highest stage of its political power expansion. The political power of this kingdom lasted only for a brief span of time and in the beginning of the fourteenth century, Sukhothai was annexed to the Kingdom of Ayudhya.

The research shows that the connection between Sukhothai and the Khmer kingdom was on the good terms of "Client-Patron Relationship." Owing to this connection, immediately after the death of Jayavarman VII which signified the decline of the Khmer power over the Menam valley, Sukhothai became then the ruler of other States in the area instead of Khmer Kingdom. It might be stated therefore that one of the main factors which helped to establish Sukhothai political power is the favourable political situation.

Another important factor is a string of capable leaders: King Sri Indraditya and King Ram Khamhaeng, who had charismatic personality and military talent. This factor is a common characteristic of any early state which did not acquire a well organized system of control. So, the acceptance of Sukhothai predominance by other Thai States was based on the capability of its leaders. The continuity of Sukhothai political mightiness depended upon these two factors.

Surprisingly, though there was a lack of an appropriate form of administration, Sukhothai enjoyed a political stability within its kingdom. It happened that other States renounced the suzerainty of Sukhothai but they never had enough power to conquer the capital of Sukhothai. This political situation is due to the fact that the Sukhothai kings managed to keep the right of succession within their own dynasty. The political conflicts before King Li Thai's ascension to the throne were trifles comparing with those happening to other contemporary dynasties.

Buddhism, the State Ideology, is the other factor which supported the political stability of the Sukhothai kingdom. The religion united kings and their people within the same political ideas.

The political structure based on these factors which confirmed the right of the Pra Ruang dynasty to rule the Sukhothai kingdom, but it failed to support the power of the kingdom over other states forever. Therefore when the new kingdom of Ayudhya emerged as a strong and powerful state, Sukhothai eventually melt away.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่อาจสำเร็จจุดสว่างได้ปราศจากจิตใจอันเปี่ยมล้นด้วยความเมตตาของท่านอาจารย์ที่ปรึกษา และท่านคณะกรรมการ นับตั้งแต่ช่วยศาสตราจารย์ศาสตราจารย์ ดร.วไล ฅ บ่อมเพชร ได้กรุณาให้คำแนะนําให้หัวข้อวิทยานิพนธ์นี้ผ่านการพิจารณา ได้แสดงความห่วงใยและกระตุ้นผู้เขียนอยู่เสมอแม้ในระหว่างศึกษาอยู่ ณ ต่างประเทศ รองศาสตราจารย์ ดร.วไล ฅ บ่อมเพชร ได้กรุณาให้คำแนะนําเพิ่มพูนพลังใจทุกครั้งที่คุณเขียนเกิดความท้อแท้ด้วยความเข้าใจและไม่มีแม้ร่องรอยความเบื่อหน่าย รองศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ไพโรจน์ ได้กรุณาให้คำแนะนํานั่นอ่อนโยนและอ่อนหวาน ปลุกปลอบใจให้ผู้เขียนก้าวพ้นอุปสรรคต่าง ๆ ศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ ฅ นคร และรองศาสตราจารย์ ดร.บุญกร กาญจนจारी ได้กรุณาให้คำแนะนําที่มีคุณค่า และแก้ไขบางตอนให้มีความออกทนและมีเมตตาอย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่คุณเขียนได้รับนี้ยิ่งใหญ่เกินกว่าจะกล่าวเพียงคำขอบพระคุณ ลึกซึ้งเกินกว่าจะเพียงจกจ่ารำลึก เพราะเป็นประสบการณ์อันมีค่ายิ่ง เมื่อผู้เขียนได้ประจักษ์แจ้งถึงคุณค่าของเมตตาธรรมที่ "ครู" มีต่อ "ศิษย์" ว่าก่อให้เกิดความอบอุ่นและพลังศรัทธาในความดีงามได้มากเพียงไร

ความรัก ความเอาใจใส่ห่วงใย รวมทั้งความช่วยเหลืออย่างไม่เห็นแก่เหน็ดเหนื่อยของ "น้อง" เป็นสิ่งปลอบประโลมใจอันผู้เขียนไม่อาจลืมเลือนได้

ท้ายที่สุดนี้สำหรับป้าและแม่ ผู้รอคอยชื่นชมความสำเร็จของคุณด้วยความมั่นใจ แม้จะต้องใช้ระยะเวลาอันยาวนาน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฅ
บทนำ	1
บทที่	
1 ความเป็นมาทางการเมืองของสุโขทัย	4
2 อำนาจทางการเมืองของสุโขทัย	29
3 ระบบการเมืองสุโขทัย : การพิจารณาจากโครงสร้าง	48
บทสรุป	80
บรรณานุกรม	82
ภาคผนวก	90
ประวัติการศึกษา	102

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหา

สมัยสุโขทัยเป็นสมัยที่ความเป็นไปทางการเมืองโดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงและอำนาจทางการเมืองเป็นสิ่งที่น่าศึกษา เพราะจากเรื่องราวที่มีปรากฏอยู่ในจารึก และหลักฐานแวดล้อมส่วนอื่น ๆ เช่น คำานานต่าง ๆ ซึ่งให้เห็นร่องรอยความรุ่งเรืองที่มีอยู่เพียงช่วงเดียว คือในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหง และได้มีความพยายามสร้างความมั่นคงและฟื้นฟูอำนาจทางการเมืองขึ้นมาอีกครั้งในรัชกาลพระมหาธรรมราชาธิไท ความพยายามดังกล่าวไม่ประสบผลสำเร็จ กลับดูเหมือนจะเป็นตัวเร่งนำอาณาจักรไปสู่ความเสื่อมเร็วยิ่งขึ้น ผู้เขียนจึงมีความสนใจใคร่จะศึกษาลักษณะทางการเมืองของสุโขทัยในแง่โครงสร้างคือ การสำรวจองค์กรทางการเมืองต่าง ๆ เพื่อให้เข้าใจระบบทางการเมือง ความสัมพันธ์ ซึ่งน่าจะนำมาอธิบายเหตุแห่งความสำเร็จที่สุโขทัยมีอยู่ในระยะเวลาอันสั้นได้

การสำรวจการวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องซึ่งได้กระทำมาแล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การเมืองของสุโขทัยที่สำคัญได้แก่ รายงานการสัมมนาสังคโลกไท้อาวไทยกับการวิญชัยปัญหาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2518 โดยคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร รายงานผลการสัมมนาการเมืองและสภาพสังคมสมัยสุโขทัย พ.ศ. 2520 โดยศูนย์สุโขทัยศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก ผลงานค้นคว้าประวัติศาสตร์ไทย โดย ดร.ประเสริฐ ณ นคร ประวัติศาสตร์สุโขทัย ของ ศรี อมาตยกุล บทความเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง : รากฐานของอุดมการณ์ทางการเมืองไทยของ ชลธรรา กสติกอยู่ อำนาจทางการเมืองของอาณาจักรสุโขทัย ของ ดร.ชาญวิทย์ เกษตรศิริ แนวความคิดเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติของแคว้นสุโขทัย ของ พิเศษ เจียจันทร์พงษ์ และความคิดทางการเมืองการปกครองไทยโบราณ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยซึ่งผู้วิจัยไม่ได้มีวัตถุประสงค์จะกล่าวถึงการ เมืองสมัยสุโขทัย

โดยตรง แต่มีประโยชน์ในการศึกษาวิจัยแก่ผู้เขียนคือ เรื่องโครงสร้างของชนชั้นในสังคมไทยสมัยสุโขทัยและต้นอยุธยา (พ.ศ. 1800 - 2112) ของผู้ช่วยศาสตราจารย์ศาสตราจารย์ และรายงานวิชาการ โครงการอุทยานประวัติศาสตร์แห่งชาติสุโขทัย กรมศิลปากร เป็นต้น

วัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอสิ่ง "ใหม่" ตามความเป็นจริงแล้วการศึกษาค้นคว้าประวัติศาสตร์สุโขทัยได้ก้าวเลยประวัติศาสตร์การเมืองไปสู่การศึกษาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งน่าสนใจ ทำทนายให้หาข้อมูลมาสนับสนุนคำอธิบายและขยายแนวทางการค้นคว้าให้กว้างขวางออกไปอย่างน่าชื่นชม วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เสนอภาพประวัติศาสตร์การเมืองของสุโขทัยแต่เพียงสองส่วน ส่วนแรกคืออำนาจทางการเมืองที่แผ่ออกไปสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ และส่วนที่สองคือสภาพการเมืองภายในสุโขทัยเอง โดยเลือกเสนอจากองค์ประกอบทางการเมืองต่าง ๆ ซึ่งเกาะเกี่ยวเป็นโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน

ผู้เขียนได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในเรื่องระยะเวลาและเนื้อเรื่องไว้ดังนี้ สมัยสุโขทัยที่กล่าวถึงคือ ช่วงระยะเวลาที่ราชวงศ์พระร่วงครองราชย์อยู่ คือตั้งแต่รัชกาลพ่อขุนศรีอินทราทิตย์จนถึงรัชกาลพระมหาธรรมราชาบรมपालกษัตริย์องค์สุดท้ายของสุโขทัย เนื้อหาที่น่าสนใจจะเน้นช่วงสองรัชกาลคือ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช และพระมหาธรรมราชาลิไท ส่วนเนื้อหาอื่น ๆ นั้นจะนำเข้ามาต่อเมื่อขอบเขตการคลี่คลายปัญหาต่าง ๆ ครอบคลุมไปถึง

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

ความคลี่คลายในปัญหาต่าง ๆ นำที่จะทำให้การพิจารณาภาพรวมความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสุโขทัยกระจ่างชัดขึ้นบ้างไม่มากก็น้อย

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการค้นคว้าโดยอาศัยการสำรวจเอกสาร (Documentary research) เอกสารที่ถือเป็นหลักในการค้นคว้าคือ ศิลาจารึก เพราะถึงแม้จะมีบางท่านตั้งข้อสงสัย จุดมุ่งหมายการทำ ว่าจะเป็นการโฆษณาชวนเชื่อ หรือกระบอกเสียงของกลุ่มการเมืองก็ตาม จารึกเป็นหลักฐานที่สร้างขึ้นโดยเจ้าของเหตุการณ์และอยู่ร่วมในช่วงสมัยของการค้นคว้า ที่ถ่ายทอดมาตั้งแต่วันที่ทำจารึกมาจนถึงวันที่เราศึกษาโดยตรง มิได้ผ่านการเรียบเรียงในชั้นหลังเหมือนเอกสารประเภทตำนานพงศาวดารต่าง ๆ น้ำหนักความน่าเชื่อถือควรจะอยู่ในระดับสูงสุดของกองข้อมูลหลักฐานต่าง ๆ นอกจากจารึกแล้ว ได้ใช้หลักฐานทางค่าน โบราณคดี ภูมิวิทยา และงานค้นคว้าวิจัยของผู้เชี่ยวชาญสาขาอื่น ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ มานุษยวิทยา เป็นต้น

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย